



# 18.

## BÖLÜM

### AKILCI LABORATUVAR UYGULAMALARI

Esra LALOĞLU<sup>1</sup>

#### GİRİŞ

Tıbbi laboratuvar; bireylerde, koruyucu sağlık hizmetleri, hastalıkların teşhisi, tedavinin takibi ve prognoz tahmini amacı ile insana ait vücut sıvılarının analiz edildiği, sonuçların rapor olarak verildiği, ihtiyaç halinde tahliller için yorum ve ileri tetkikler için öneriler sunan laboratuvarlar” olarak tanımlanmaktadır. Klinisyenler, hasta ile ilgili karar verirken, hastanın klinik durumu ve öyküsünü göz önünde bulundurmalıdır. Laboratuvar verileri genellikle sayısal veri sundukları için muayene bulguları ve hasta öyküsü gibi sübjektif bilgilere kıyasla doktora daha çok yardımcı olur. Özellikle bir hekime düşen hasta sayısının fazla olduğu ülkemizde laboratuvar testleri; hem zaman kazanma açısından hem de önceki sonuçlar ile karşılaştırılıp hasta durumunu değerlendirmede sağladıkları yarar açısından tanı protokolünün önemli bir kısmı haline gelmiştir. Nitekim tıbbi tanılarının %70’inden fazlası laboratuvar sonuçlarına göre konmaktadır (1-3). Hatta diabetes mellitus tanısında HbA1c (4), miyokard enfarktüsü tanısında kardiyak troponin (5), hamilelik tanısında  $\beta$ -HCG testi (6), klinisyenler için tek seçenek gibi gözükmektedir. Tıbbi tanıda bu kadar büyük bir dilime sahip olan laboratuvar testlerinin doğruluğunu, güncelliğini ve güvenilirliğini sağlamak, sürdürmek ve iyileştirmek tıbbi laboratuvarlar için önemli gerekliliklerdir. Laboratuvar kalitesi, raporladığı test sonuçlarının doğruluğu, güvenilirliği ve zamanında bildirilmesi ile belirlenir. Laboratuvar sonuçlarının klinisyene faydalı olabilmesi için mümkün olduğu ölçüde doğru olması, laboratuvar faaliyetlerinin tüm yönleriyle güvenilir olması ve raporlamanın zamanında yapılması gereklidir. Laboratuvarlar kalitelerini iyileştirir-

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıbbi Biyokimya AD, esra.laloglu@atauni.edu.tr

liği sağlanacak, kaynak israfının da önüne geçilecektir. Bilgi ve otomasyon sistemindeki teknolojik gelişmeler ile bu prosedürlerin kullanımı ve etkinliği de artacaktır.

## KAYNAKLAR

1. Rohr U-P, Binder C, Dieterle T, Giusti F, Messina CGM, Toerien E, et al. The Value of In Vitro Diagnostic Testing in Medical Practice: A Status Report. *PLoS One*. 2016;11(3):e0149856.
2. Lippi G, Bovo C, Ciaccio M. Inappropriateness in laboratory medicine: an elephant in the room? *Ann Transl Med*. 2017;5(4):82.
3. Ma I, Lau CK, Ramdas Z, Jackson R, Naugler C. Test volume data for 51 most commonly ordered laboratory tests in Calgary, Alberta, Canada. *Clinical Biochemistry*. 2019;65:58-60.
4. American Diabetes Association. Glycemic Targets: Standards of Medical Care in Diabetes-2020. *Diabetes Care*.2020;43 (supplement 1):S1-S76.
5. Collet J-P, Thiele H, Barbato E, Barthelémy O, Bauersachs J, Bhatt DL, et al. 2020 ESC Guidelines for the management of acute coronary syndromes in patients presenting without persistent ST-segment elevation. *Eur Heart J*. 2020.
6. Berger P, Sturgeon C. Pregnancy testing with hCG – future prospects. *Trends in Endocrinology & Metabolism*.2014;25(12):637-48.
7. Von Meyer A, Cadamuro J. The preanalytical phase - a field for improvement. *Diagnosis*. 2019;6(1):1-3.
8. Montagnana M, Lippi G. The risks of defensive (emergency) medicine. The laboratory perspective.2016.
9. Cadamuro J, Ibarz M, Cornes M, Nybo M, Haschke-Becher E, von Meyer A, et al. Managing inappropriate utilization of laboratory resources. *Diagnosis* 2019; 6(1): 5–13.
10. Mrazek C, Simundic A-M, Salinas M, von Meyer A, Cornes M, Bauça JM, et al. Inappropriate use of laboratory tests: How availability triggers demand – Examples across Europe. *Clinica Chimica Acta*. 2020;505:100-7.
11. Ortashi O, Virdee J, Hassan R, Mutrynowski T, Abu-Zidan F. The practice of defensive medicine among hospital doctors in the United Kingdom. *BMC Med Ethics*. 2013;14:42.
12. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı- Akılcı Test İstemi Prosedürü (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41424>, akilci-laboratuvar-kullanimi\_aek42422915.pdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).
13. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı- Akılcı Test İstemi Prosedürü (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41424>, akilci-laboratuvar-kullanimi\_aek42422915.pdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).
13. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı Konsültasyon İstemi Prosedürü (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41425>, akilci-laboratuvar-kullanimi-kek41297502pdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).
14. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı Onay Destek Sistemi (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41427>, tibbi-laboratuvarda-onay-destek41916132pdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).
15. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı Refleks Test ve Reflektif Test Uygulamaları (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41428>, akilci-laboratuvar-kullanimi-refleks-test-ve-refleustyazipdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).
16. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Akılcı Laboratuvar Kullanımı Karar Sınırı (Eşik Deđer), Kritik Deđer (Panik Deđer) ve Ölçüm Birimlerinin Harmonizasyonu (22.11.2020 tarihinde <https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/41435>, karar-siniri-esik-deger\_kriek42934161pdf.pdf?0 adresinden ulaşılmıştır).